

УДК 811.111'373.2/.612:[141.1/.2+161.225]

СОРОКА Тетяна Вячеславівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови та перекладу Ізмаїльського державного гуманітарного університету; вул. Рєпіна, 12, м. Ізмаїл, 68600, Україна; e-mail: magpie3f@mail.ru; тел.: +38 (050) 1903279

КІЛЬКІСНА ТА ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЕМ АКЦІОНОМЕНІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. *Мета* статті — описати результати дослідження семного масиву лексичних значень акціономенів у сучасній англійській мові. *Об'єктом* аналізу є семантична структура слів на позначення філософсько-світоглядних, наукових, громадсько-політичних, соціальних, моральних, релігійних, правових і естетичних цінностей у сучасній англійській мові. *Предмет* дослідження — кількісні та якісні особливості семного складу акціономенів, які кваліфікуються як ціннісно-зумовлені реєстрові одиниці лексикографічних джерел тлумачного характеру. У роботі використано *методи* компонентного, семного аналізу словникових дефініцій, формалізованого аналізу лексичної семантики (процедура ступінчастої ідентифікації), кількісних підрахунків. *Результатом* дослідження є виявлення 244 сем, що містяться в лексичних значеннях англійських акціономенів. Залежно від ступеня полісемічності досліджуваних слів на позначення цінностей, 240 сем згруповано у дванадцяти підмножинах. Окремо виявлено 4 комбіновані семи у складі лексичних значень як багатозначних акціономенів, так і моносемантів. *Практична цінність* результатів дослідження полягає у можливості їх використання в зіставно-типологічному вивченні ціннісних парадигм різних мовних соціумів.

Ключові слова: акціономен, лексичне значення, семантичний аналіз, сема.

Постановка проблеми. У ракурсі сучасних лінгвістичних досліджень національної специфіки аксіологічних фрагментів картин світу нагальною постає необхідність виявлення лексичної семантики ціннісних парадигм мовних соціумів (праці Н. О. Герцовської, Н. В. Іваненко, А. А. Лучик, А. М. Ляшук, М. М. Пещак, М. П. Фабіан, Г. М. Ярун та інших).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У низці статей, присвячених дослідженню мовної об'єктивності аксіологічних категорій духовної культури англійського народу, яка репрезентована філософсько-світоглядними, науковими, громадсько-політичними, соціальними, моральними, релігійними, правовими й естетичними цінностями [1; 2; 3], викладено результати авторського наукового дослідження семантичних співвідношень 150 акціономенів¹ із застосуванням формалізованого аналізу (процедура ступінчастої ідентифікації), які характеризуються 1192 лексичними значеннями: від акціономенів з найвищим (від 25 до 10 значень) і середнім ступенем полісемії (від 9 до 2 значень) до моносемічних. Однак розв'язанню питання про встановлення лексико-семантичних засобів реалізації системи цінностей в англійській мові сприяє також з'ясування характеру семного складу акціономенів.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в розкритті кількісних і якісних особливостей семного масиву лексичних значень акціономенів, які кваліфікуються як ціннісно-зумовлені реєстрові одиниці лексикографічних джерел тлумачного характеру [4].

Виклад основного матеріалу. Семний склад акціономенів у сучасній англійській мові налічує 244 тлумачення, які характеризують світоглядні та релігійні уявлення, особистісні риси й відчуття, правові й соціальні відносини, науково-обґрунтовані факти, політичні реалії та естетичність.

Семний масив досліджуваних лексичних значень поділяється на 12 підмножин. Найуживаніші та найпоширеніші семи входять до складу перших чотирьох підмножин і характеризують лексичні значення англійських акціономенів з найвищим та середнім ступенем полісемії. Так, перша підмножина нараховує вісім базових сем, які містяться в лексичних значеннях наступних досліджуваних іменників: «state (of), condition» (стан, становище, умови існування) *life, order, nature, right, grace, mind, space, culture, wisdom, dream, liberty, freedom, perfection, dignity, truth, sympathy, memory, comfort, sovereignty, discipline, knowledge, constitution, care, glory, piety, spirituality, civilization, democracy, persistence, tolerance, humility, consciousness, mastery, respect, felicity, competence, efficiency, harmony, independence, integrity, chastity, vitality, optimism, peace, security, mentality, accuracy, objectivity, sanctity, legality, friendship, fame, kindness, decency, self-possession, rectitude, happiness, health, informality, proficiency, punctuality, excellence, responsibility, privacy, status, holiness, equality, prosperity, well-being*; «ability, capacity» розкриває здатність здійснення чого-небудь у лексичних значеннях

¹ *Акціономен* (від грецького *ἀξία* — «цінність» і латинського — *poiesis* — «ім'я, назва») є робочим терміном, впровадженим у науковий обіг автором статті для позначення найменування цінності.

акціономенів *grace, mind, art, power, wisdom, will, authority, memory, language, tolerance, mastery, felicity, science, patience, competence, efficiency, independence, vitality, mentality, conscience, intelligence, diplomacy, accuracy, experience, talent, self-possession, courage, initiative, proficiency, responsibility, reliability, professionalism*; «person(s)» характеризує людину як носія певних соціальних та особистих рис, ознак або вказує на представників колективу у лексичних значеннях іменників *life, order, nature, right, spirit, law, love, soul, mind, power, culture, dream, honour, trust, authority, perfection, dignity, comfort, justice, language, faith, democracy, hope, God, labour, security, intelligence, personality, success, talent, respectability*, а «virtue» репрезентує чесноти в *grace, honour, morality, justice, faith, piety, good, diligence, humility, patience, integrity, chastity, goodness, prudence, conscience, honesty, rectitude, fortitude, temperance*.

У першій підмножині виділяємо чотири семи («in science»), («in religion»), («in plural», «in phrases»). «In science» розподіляє лексичні значення акціономенів на наукові терміни (*life, time, order, nature, grace, spirit, style, mind, space, power, culture, trust, freedom, sympathy, memory, morality, knowledge, constitution, beauty, persistence, tolerance, consciousness, competence, efficiency, vitality, conscience, accuracy, objectivity, personality, honesty, progress, experience, moderation, equality, thrift*), теорії, доктрини (*education, harmony, optimism, humanism, pragmatism, aestheticism, rationalism, pluralism, traditionalism*) та навчальні предмети, галузі знань. «In religion» розкриває релігійні ідеї та уявлення (*life, order, nature, grace, spirit, law, love, soul, mind, power, wisdom, discipline, faith, virtue, hope, charity, blessing, God, worship, intelligence, legality, devotion, talent, pluralism, traditionalism, beatitude*). У формі множини («in plural») лексичні значення мовних одиниць *life, time, order, right, grace, spirit, art, honour, liberty, authority, dignity, truth, sympathy, comfort, morality, piety, care, glory, spirituality, beauty, good, respect, God, fortune, duty, security, intelligence, sanctity, legality, personality, devotion, decency, respectability, loyalty, moderation* нюансуються відповідними словниковими тлумаченнями, а у виразах («in phrases») семантика іменників *life, time, order, nature, right, grace, spirit, law, love, style, soul, mind, art, power, wisdom, will, honour, liberty, authority, freedom, discipline, knowledge, logic, mercy, faith, glory, good, virtue, hope, diligence, consciousness, science, God, fortune, patience, worship, competence, peace, progress, experience, health, initiative, reliability* розгортається на фоні їхніх зв'язків з іншими частинами мови.

Тринадцять сем утворюють другу підмножину, що містить вказівки на предмети, об'єкти («thing(s), object(s)»: *life, love, art, dream, honour, pride, trust, perfection, truth, comfort, beauty, hope, God, worship, sanctity, success, luck*) або факти реальної дійсності («fact (of), event»): *perfection, truth, memory, mercy, persistence, independence, prudence, objectivity, experience, responsibility, luck*), спосіб функціонування, метод здійснення («way (of), manner (of), method»): *life, right, law, style, mind, art, dignity, constitution, logic, language, civilization, felicity, science, mentality, diplomacy, pragmatism*, той чи інший характер поведінки з ким-, чим-небудь («attitude(s)»: *spirit, love, culture, will, sympathy, mercy, piety, diligence, charity, tolerance, respect, optimism, mentality, humanism, loyalty*), свободу, відсутність, звільнення, відхід від чогось («freedom (from)»): *right, space, liberty, perfection, sovereignty, independence, peace, security, generosity, health, modesty, informality, privacy, sincerity*, систему як множину взаємопов'язаних елементів і відношень між ними («system»): *time, order, law, discipline, constitution, justice, logic, education, language, faith, democracy, science, humanism* і принципи, які відображають суттєві характеристики для функціонування системи («principle(s)»): *life, right, spirit, law, soul, truth, morality, justice, logic, democracy, humanism, rationalism*, прагнення до здійснення чого-небудь; схильність, потяг, тенденцію («tendency, inclination»): *nature, grace, spirit, will, sympathy, mercy, spirituality, humility, optimism, mentality, benevolence, talent, aestheticism*, прихильність, вірність, відданість, додержання приписів, правил, принципів («adherence, allegiance»): *right, truth, sympathy, faith, piety, worship, integrity, legality, loyalty, punctuality, traditionalism, patriotism*, організовану сукупність, спільноту, велику кількість, більшість («body (of)»): *order, law, wisdom, sovereignty, knowledge, constitution, language, faith, charity, science, labour*, життєву й фізичну силу, міць («force(s), strength»): *life, nature, grace, spirit, power, virtue, labour, vitality, courage, fortitude*. Слово-замінник («another word for») знаходимо в лексичних значеннях акціономенів *spirit, love, style, soul, space, memory, morality, glory, patience, vitality*, а аналогічне слово, що використовується у спорті або розважальних іграх та виставах («in sport (play)») — у словах *life, right, grace, law, love, honour, memory, morality, patience*.

Третя підмножина характеризується п'ятнадцятьма семами на позначення звання, чину, духовного сану, службового становища («rank, title»): *order, grace, style, honour, dignity, sovereignty, status, holiness, beatitude*; права, переваги, привілею («right; privilege»): *right, law, power, honour, liberty, authority, freedom, sovereignty, initiative*; (само-)контролю, регулювання («(self-)control, regulation»): *law, power, will, discipline, democracy, mastery, conscience, self-possession, moderation*; точки зору, погляду, оцінки думок або власних дій («opinion, viewpoint, estimate»): *mind, wisdom, pride, logic, humility, respect, mentality, conscience, prestige*; прихильності, приязного ставлення до кого-, чого-небудь («favour»): *grace, sympathy, mercy, blessing*,

respect, benevolence, friendship, kindness; віри, вірування, довіри («belief(s)»): *culture, trust, piety, faith, spirituality, optimism, confidence, rationalism*; репутації; слави, доброго імені («reputation, standing»): *honour, dignity, memory, worship, fame, respectability, status, prestige*; праведності («righteousness»): *right, morality, good, virtue, goodness, honesty, rectitude*; роду занять, професії («work, profession, occupation»): *law, art, education, diligence, labour, diplomacy, career*; уміння («skill»): *art, mastery, science, diplomacy, experience, proficiency, professionalism*; знання («knowledge»): *culture, wisdom, education, mastery, science, competence, experience*; впевненості («certitude, assurance»): *trust, authority, faith, optimism, security, confidence, self-possession*; доброзичливості («kindness»): *mercy, good, charity, benevolence, goodness, humanism, generosity*; щасливої долі («good fortune»): *blessing, felicity, fortune, success, happiness, luck, prosperity*; виявленя почуттів за допомогою вигуку («exclamation»): *soul, faith, beauty, God, peace, goodness, health*.

У четвертій підмножині представлено дев'ять сем, кожна з яких об'єднує по шість аксіономенів і служить для розкриття слушної нагоди, сприятливої можливості («chance, occasion, opportunity») в лексичних значеннях слів *life, time, hope, fortune, initiative, luck*; енергійної сили («energy»): *life, spirit, soul, power, will, vitality*; духу («spirit»): *life, soul, mind, pride, democracy, courage*; кількості, суми чогось («quantity, sum of»): *time, order, space, memory, knowledge, duty*; вишуканості, витонченості («sophistication, refinement»): *grace, style, culture, civilization, aestheticism, elegance*; достоїнства, заслуги («worth, merit»): *art, pride, dignity, good, virtue, excellence*; влади, домінуючого впливу («power, ascendancy»): *power, will, authority, sovereignty, democracy, mastery*; поваги, шанування («regard, esteem»): *honour, piety, respect, worship, duty, prudence*; першопричини, джерела чогось («source of»): *pride, authority, comfort, care, hope, felicity*.

П'ята підмножина п'ятнадцяти сем, що групують по п'ять аксіономенів, характеризує відрізок часу («period») в лексичних значеннях слів *life, time, grace, space, pride*; існування («existence»): *life, nature, objectivity, personality, pluralism*; у музиці («in music»): *time, grace, soul, space, harmony*; певний рід, вид, тип («sort, kind, type»): *order, nature, style, civilization, status*; інструкцію, урок, повчання, правило («instruction, lesson, precept»): *order, wisdom, morality, discipline, education*; право власності, майно («property»): *right, trust, spirituality, good, fortune*; імунітет; непорушність, недоторканність («immunity; inviolability»): *grace, liberty, freedom, integrity, sanctity*; твердження, вираз («statement, expression»): *law, style, will, truth, constitution*; бажання («wish, desire»): *love, dream, will, pride, hope*; прихильність, любов, відданість («affection, attachment»): *love, spirituality, aestheticism, devotion, religiosity*; розуміння, усвідомлення, обізнаність («awareness, understanding»): *soul, mind, sympathy, knowledge, consciousness*; розвиток, поліпшення, вдосконалення («development, improvement»): *culture, perfection, education, civilization, progress*; відвертість, щирість («fairness, frankness»): *freedom, justice, integrity, honesty, sincerity*; ступінь, міру вияву чого-небудь («degree (of)»): *perfection, morality, education, diligence, efficiency*; стосунки, відношення («relation(ship)»): *logic, harmony, diplomacy, friendship, confidence*.

Шоста підмножину складають дев'ятнадцять сем, що містяться у лексичних значеннях виключно полісемантичних аксіономенів і вказують на обов'язок, зобов'язання («obligation»): *right, trust, duty, responsibility*; коректність, правильність («correctness»): *right, justice, accuracy, rectitude*; пристойність, етикет («propriety, decorum»): *right, decency, respectability, modesty*; побажливість, лагідність, терпимість («leniency»): *grace, mercy, charity, tolerance*; намір, мету («intention, purpose»): *spirit, mind, dream, will*; правило(а) («rule(s)»): *law, style, art, democracy*; почуття задоволення («pleasure»): *love, honour, pride, happiness*; інтерес, зацікавленість («interest(s), concern»): *love, tolerance, consciousness, humanism*; ідеальний приклад, взірець («ideal instance»): *soul, dream, perfection, beauty*; міркування («thought(s)»): *mind, dream, logic, consciousness*; організацію, установу («organization, institution»): *power, charity, security, intelligence*; невинність, непорочність, celibат («virginity; celibacy»): *honour, virtue, chastity, honesty*; автономію, незалежність («autonomy, independence»): *liberty, freedom, sovereignty, independence*; вільність, фамільярність («familiarity»): *liberty, freedom, knowledge, friendship*; точність, чіткість («precision, exactness»): *truth, accuracy, punctuality, elegance*; допомогу («aid»): *comfort, charity, blessing, benevolence*; поведінку («conduct»): *morality, diplomacy, friendship, pragmatism*; блаженство, щастя («bliss»): *glory, blessing, felicity, beatitude*; витривалість («endurance»): *persistence, tolerance, patience, fortitude*.

Сьома підмножина нараховує вісімнадцять сем, які передають тривалість («continuance, duration»): *life, time, persistence*; факти реальної дійсності («reality»): *life, nature, objectivity*; курс, напрям («course»): *life, progress, career*; деталь, подробицю, що заслуговує особливої уваги («particular detail (point)»): *time, style, respect*; єдність («unity»): *time, integrity, solidarity*; впорядкування («arrangement»): *order, space, harmony*; службу («service»): *order, worship, duty*; суть, сутність чогось («essence»): *nature, spirit, soul*; зовнішній вигляд («appearance»): *nature, style, beauty*; спосіб життя («mode of living»): *nature, style, chastity*; характер, темперамент

(«character, temperament»): *nature, will, constitution*; прославляння, молитву подяки («praise, thanksgiving»): *grace, glory, blessing*; ентузіазм, захоплення («enthusiasm»): *spirit, love, devotion*; надприродну істоту («supernatural being»): *spirit, power, God*; втілення чогось («embodiment»): *love, soul, perfection*; співчуття («compassion»): *love, sympathy, mercy*; увагу («attention»): *mind, care, diligence*; інтелектуальні здібності («intellect»): *mind, mentality, intelligence*.

П'ятнадцять сем восьмої підмножини об'єднують по три аксіономи з різним ступенем полісемії, позначаючи юридичний документ («legal document»): *power, will, constitution*; країну, державу («country, state»): *power, sovereignty, democracy*; виховання; навчання («training»): *culture, discipline, education*; сподівання («expectation»): *dream, trust, hope*; образ(и); імідж («image(s)»): *dream, God, fame*; дівчину або жінку («girl (woman)»): *liberty, beauty, fortune*; піклування, уважність («care»): *trust, patience, prudence*; самовизначення («self-determination»): *freedom, sovereignty, independence*; інформацію («information»): *knowledge, intelligence, confidence*; обачність, розважливість («caution»): *care, diligence, prudence*; славу, популярність («renown»): *glory, fame, prestige*; благочестя, побожність («piety»): *spirituality, devotion, religiosity*; користь («benefit, profit»): *good, blessing, goodness*; стриманість, самовладання («restraint»): *chastity, moderation, temperance*; культурний напрям («cultural movement»): *humanism, aestheticism, rationalism*.

Дев'яту підмножину репрезентують двадцять три семи, що характеризують лексичні значення слів: судовий вирок; ув'язнення («prison sentence»): *life, time*; ціле (все) життя; тривалість життя («lifetime»): *life, time*; живі організми («living organisms»): *life, nature*; пожвавлення, жвавість («animation»): *life, vitality*; проміжок, інтервал («interval»): *time, space*; zenіт, розквіт («heyday»): *time, pride*; пологи («childbirth»): *time, labour*; послідовність («succession, sequence»): *order, dream*; знак розрізнення, відзнаку, нагороду («mark of distinction»): *order, honour*; тишу, спокій («silence»): *order, peace*; світ, всесвіт; космос («world, universe»): *nature, space*; політичну партію («political party»): *right, labour*; шарм («charm»): *grace, beauty*; нематеріальну частину людини («non-physical part of a person»): *spirit, soul*; статеві стосунки («sexual intercourse»): *love, knowledge*; пам'ять, спогад, поминання померлих («remembrance, commemoration»): *mind, memory*; сукупність видів мистецтва («arts collectively»): *art, culture*; хитрість («cunning»): *art, diplomacy*; площу, простір; ділянку, частину поверхні чогось («area(s)»): *space, civilization*; націю, народ, суспільство («nation, society»): *culture, civilization*; ерудицію («erudition»): *wisdom, knowledge*; освіченість, мудрість («enlightenment»): *wisdom, education*; прозорливість; проникливість («insight»): *wisdom, conscience*.

Десяту підмножину складають двадцять вісім сем, які вказують на почуття власної гідності, самоповагу («self-respect»): *pride, dignity*; розкіш, пишноту, блиск («splendour, magnificence»): *pride, glory*; опіку («guardianship»): *trust, care*; адміністрацію («administration»): *authority, justice*; затвердження; санкцію, схвалення («approval, sanction»): *authority, blessing*; легкість, зручність («ease»): *freedom, comfort*; благородство, шляхетність («nobility; magnanimity»): *dignity, generosity*; правдивість, достовірність («veracity»): *truth, reliability*; зручності («convenience(s)»): *comfort, civilization*; захист; охорону («protection»): *care, security*; чинність, законність («validity»): *justice, legality*; комп'ютерну програму («computer program»): *logic, language*; умовивід («reasoning»): *logic, rationalism*; хоробрість, мужність, сміливість («bravery»): *virtue, courage*; наполегливість, стійкість («perseverance, tenacity»): *persistence, patience*; перевагу; вищість («superiority»): *mastery, excellence*; радість («joy»): *felicity, happiness*; добробут («welfare»): *felicity, well-being*; достаток, багатство («abundance, wealth»): *fortune, generosity*; завдання («task»): *labour, duty*; продуктивність («productivity»): *duty, efficiency*; податок; мито («tax»): *duty, benevolence*; простоту, скромність («simplicity»): *chastity, modesty*; ощадливість, економність («economy»): *prudence, thrift*; святість («sacredness»): *sanctity, holiness*; славу, популярність («celebrity»): *fame, personality*; досягнення («achievement»): *success, career*; секретність, потайливість («secrecy»): *confidence, privacy*.

Досліджуваний семний склад аксіоменів сучасної англійської мови характеризується як спільними, так і відмінними рисами. Останні представлено однофункціональними семами двох наступних підмножин, що виступають компонентами лексичних значень слів з найвищим та середнім ступенем полісемії.

Одинадцята підмножина характеризується п'ятдесят шістьма семами, які містяться в лексичних значеннях двадцяти п'яти — десятизначних слів з найвищим ступенем полісемії, і позначають біографію («biography»): *life*; смерть («death»), еру, епоху («era»), мить, момент («instant, moment»), хвилину/годину («minute (hour)»), частину року, дня («part of a year, day»), швидкість, темп маршу («rate of marching»), пору року («season»): *time*; команду («command»), бойовий порядок («array»), братство («fraternity»), акуратність, охайність («neatness»): *order*; навколишню місцевість («countryside»), довкілля («environment»), інстинкти («instincts»), природні явища («natural phenomena»), пейзаж («scenery»): *nature*; бойове розташування війська («battle formation»), одного з пари («one of pair»), бік, сторону («side»), поворот («turn»): *right*; рідину («liquid»): *spirit*; юриспруденцію («jurisprudence»), судовий процес («litigation»),

поліцію («police»): *law*; зв'язок («affair»): *love*; моду («fashion»), покажчик, стрілку («gnomon»), загострену паличку для писання, малювання або гравірування («a pointed tool for writing or drawing or engraving tool»): *style*; жанр («genre»), ілюстративний або декоративний матеріал («illustrative (decorative) material»): *art*; відстань («distance»), простір («expanse»), місце, сидіння («seat, berth»): *space*; обробку («cultivation»): *culture*; мрію («daydream, reverie»), фантазію, уяву, ілюзію («fantasy»): *dream*; групу левів («group of lions»): *pride*; короточасну відпустку службовця військово-морських сил («a short authorized leave from naval duties»): *liberty*; картель, трест («cartel»), комерційний кредит («commercial credit»): *trust*; доказ («evidence»), вплив («influence»): *authority*; серйозність («seriousness»): *dignity*; репродукцію («reproduction, portrayal»): *truth*; враження («impression»), запам'ятовувальний пристрій («storage»): *memory*; вітиху, відряду («consolation»), стьобану ковдру («quilt»): *comfort*; покарання («punishment»), батіг («scourge»): *discipline*; побудову, структуру («composition, structure»): *constitution*; медичний догляд («medical treatment»): *care*; комунікацію («communication»), мовлення («speech»), вокабуляр («vocabulary»): *language*.

Дванадцять підмножину складає двадцять одна однофункціональна сема, що міститься в лексичних значеннях дев'яти-двозначних аксіономенів із середнім ступенем полісемії; вони передають такі значення: духовенство («clergy»): *spirituality*; ретельність («assiduity»), поштова карета, диліжанс («stagecoach»): *diligence*; бажання залишитися непримітним («self-effacement»): *humility*; долю, приречення («destiny»): *fortune*; прибуток, дохід («income»): *competence*; маленька квартира («apartment»): *efficiency*; угода («treaty»): *peace*; погослос («rumour»): *fame*; подорож («journey, tour»): *progress*; результат, підсумок («outcome»): *success*; протилежна стать («opposite sex»): *talent*; одиниця ваги та грошей («unit of weight and money»): *talent*; непошкодженість («soundness»): *health*; сором'язливість («pudency»): *modesty*; практичність («practicality»): *pragmatism*; швидкий рух («speed»): *career*; самотність («seclusion»): *privacy*; множинність («plurality»): *pluralism*; відмова від спиртних напоїв («abstinence»): *temperance*; винахід («invention»): *innovation*.

Чотири комбіновані семи «quality of», «act (of), action(s)», «feeling (of)», «agreement, conformity» знаходимо в лексичних значеннях слів з найвищим, середнім ступенем полісемії та моносемантичних англійських аксіономенів. Так, вказівка на «властивість / якість за значенням відповідного прикметника» («quality of») є спільною для семантики шістдесяти мовних одиниць: *order, nature, right, grace, spirit, style, soul, culture, wisdom, liberty, freedom, perfection, dignity, truth, morality, sovereignty, justice, glory, piety, spirituality, beauty, good, virtue, persistence, tolerance, humility, competence, efficiency, harmony, independence, integrity, chastity, benevolence, goodness, prudence, accuracy, objectivity, sanctity, personality, honesty, generosity, kindness, decency, self-possession, rectitude, happiness, respectability, loyalty, courage, modesty, informality, proficiency, punctuality, excellence, reliability, sincerity, elegance, religiosity, impartiality, purposefulness*. Сема «act (of), action(s)», що уточнює прояви активності й діяльності, зустрічається в лексичних значеннях тридцяти шести аксіономенів: *life, time, law, art, wisdom, dream, will, liberty, perfection, constitution, care, education, mercy, piety, civilization, charity, blessing, persistence, humility, consciousness, mastery, science, labour, benevolence, generosity, progress, success, kindness, moderation, pragmatism, initiative, career, informality, professionalism, innovation, politeness*. Сема «feeling (of)» репрезентує психічні й фізичні відчуття людини в лексичній семантиці двадцяти чотирьох аксіономенів: *spirit, love, soul, pride, sympathy, comfort, care, mercy, charity, humility, consciousness, respect, worship, optimism, goodness, conscience, friendship, confidence, kindness, loyalty, sincerity, patriotism, gratitude*. Сема «agreement, conformity» — у лексичних значеннях десяти аксіономенів: *order, sympathy, justice, virtue, harmony, peace, legality, decency, solidarity, consensus* — позначає взаємну домовленість, погодженість у діях, вчинках і т. ін. з ким-небудь, узгодженість між чим-небудь.

Висновки дослідження. Отже, кількісна та якісна характеристика 244 сем, що містяться в лексичних значеннях англійських аксіономенів показала, що залежно від ступеня полісемічності досліджуваних слів на позначення цінностей серед них виділяємо 240 сем, згрупованих у дванадцять підмножин. Окремо виявлено 4 комбіновані семи у складі лексичних значень як багатозначних аксіономенів, так і моносемантів.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в поглибленому вивченні ціннісних парадигм українського, англійського та французького мовних соціумів, досліджуючи багатозначну та моносемічну структуру аксіономенів.

Література

1. Сорока Т. В. Семантика найбільш багатозначних англійських аксіономенів / Т. В. Сорока // Сучасні дослідження з іноземної філології : зб. наук. пр. / відп. ред. Фабіан М. П. — Ужгород : ПП «Антдор-Шарк», 2014. — Вип. 12. — С. 189–200.
2. Сорока Т. В. Семантична структура англійських аксіономенів із середнім ступенем полісемії / Т. В. Сорока // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія : зб. наук. праць / гол. ред. І. В. Ступак. — Одеса, 2014. — Вип. 11. Т. 2. — С. 64–67.
3. Сорока Т. В. Семантична характеристика аксіономенних спільностей (на матеріалі сучасної англійської мови) / Т. В. Сорока // Мова і культура : наук. журнал. — К. : ВД Дм. Бураго, 2014. — Вип. 17. Т. II (170). — С. 288–296.
4. *Oxford English Dictionary* : in 12 vol. / [chief ed. James Murray]. — London : Oxford University Press, 1970.

References

1. Soroka T. V. Semantyka naybil'sh bagatoznachnyh anglijs'kyh aksionomeniv / T. V. Soroka // Suchasni doslidzhennia z inozemnoji filologiji : zb. nauk. pr. / vidp. red. Fabian M. P. — Uzhgorod : PP «Antdor-Shark», 2014. — Vyp. 12. — S. 189–200.
2. Soroka T. V. Semantychna structura anglijs'kyh aksionomeniv iz serednim stupenem polisemiji / T. V. Soroka // Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu. Ser. Filologija / gol. red. I. V. Stupak. — Odesa, 2014. — Vyp. 11. T. 2. — S. 64–67.
3. Soroka T. V. Semantychna harakterystyka aksionomenynyh spil'nostej (na materiali sutchasnoji anglijs'koji movy) / T. V. Soroka // Mova i kul'tura : nauk. zhurnal). — K. : VD Dm. Burago, 2014. — Vyp. 17. T. II (170). — S. 288–296.
4. *Oxford English Dictionary* : in 12 vol. / [chief ed. James Murray]. — London : Oxford University Press, 1970.

СОРОКА Татьяна Вячеславовна,

кандидат филологических наук, доцент кафедры английского языка и перевода Измаильского государственного гуманитарного университета; ул. Репина, 12, г. Измаил, 68600, Украина; e-mail: magpie3f@mail.ru; тел.: +38 (050) 1903279

КОЛИЧЕСТВЕННЫЕ И КАЧЕСТВЕННЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ СЕМ АКСИОНОМЕНОВ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация. *Цель* статьи — описать результаты исследования семного массива лексических значений аксиономенов в современном английском языке. *Объект* анализа — семантическая структура слов, обозначающих философско-мировоззренческие, научные, общественно-политические, социальные, моральные, религиозные, правовые и эстетические ценности в современном английском языке. *Предмет* исследования — количественные и качественные особенности семного состава аксиономенов, которые квалифицируются как ценностно-обусловленные реестровые единицы лексикографических источников толкования слов. В работе использованы *методы* компонентного, семного анализа словарных дефиниций, формализованного анализа лексической семантики (процедура ступенчатой идентификации), количественных подсчетов. *Результат* исследования — выявленные 244 семы, которые содержатся в лексических значениях английских аксиономенов разной степени полисемии. Проанализированные частотность употребления моно- и полифункциональных сем, а также их системные отношения позволили сгруппировать 240 сем в 12 комплексах. Отдельно были выявлены 4 комбинированные семы в составе лексических значений как многозначных аксиономенов, так и моносемантов. *Практическое применение* результатов исследования возможно при сравнительно-типологическом изучении ценностных парадигм разных языковых социумов.

Ключевые слова: аксиономен, лексическое значение, семантический анализ, сема.

Tetyana V. SOROKA,

PhD (Philology), Associate Professor, English Language and Translation Department, Izmail State Liberal Arts University; 12 Repin str., 12, Izmail, 68600, Ukraine; e-mail: magpie3f@mail.ru; tel.: +38 (050) 1903279

QUANTITATIVE AND QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF AXIONOMEN SEMES IN MODERN ENGLISH

Summary. The *purpose* of the article is to describe the results of researching semes array generalized from the English axionomen lexical meanings. The *object* of this study is the semantic structure of English axionomen which are qualified as determined linguistic units denoting philosophical, world outlook, scientific, social, political, moral, religious, legal, aesthetic values taken from the lexicographical interpretative sources. The *subject* of this study is quantitative and qualitative characteristics of 244 axionomen semes. *Methodology* of the selection of such methods as seme analysis of lexicographic definitions, formalized analysis of lexical

semantics (step-identification procedure) well as componental and statistical analysis are used in this linguistic research. Usage of mono- and polyfunctional semes rate as well as their system relationships is the *finding* of research. According to the degree of axionomen polysemy the composition of 240 semes are divided into 12 complexes. 4 combined semes are separately revealed in lexical meanings of either polysemantic or monosemantic axionomens. The *practical value* of the research is to use its results for fundamental studies of all lexico-semantic sub-systems of value paradigms of the Ukrainian, English and French language societies.

Key words: axionomen, lexical meaning, semantic analysis, seme.

Статтю отримано 18.10.2015 р.

УДК 811.161.2'276.3/.5'373.421-053.6:378.18

СТОЛЯР Марія Юріївна,

аспірант кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
Одеса, Україна;
e-mail: stolyar.mariya@mail.ru; тел. моб.: +38 0967342264

ЛЕКСИЧНА СИНОНІМІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЛЕНГУ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)

Анотація. *Метою* статті є виявлення і частковий аналіз репрезентативних для сучасного художнього дискурсу сленгових лексичних синонімів. *Об'єктом* розгляду є репрезентативні для сучасного художнього дискурсу лексичні синоніми українського молодіжного сленгу. *У результаті* дослідження визначено мету їх уживання й особливості функціонування в текстах творів письменників постмодерністів. Наукові дослідження проблем українського молодіжного сленгу досить недавно стали об'єктом лінгвістичних досліджень (П. М. Грабовий, С. А. Мартос, Л. О. Ставицька, І. І. Щур та ін.). **Висновки:** за допомогою сленгової синонімії письменникам вдається досягти семантичної багатоплановості у стислій формі висловлювання. Яскраво і точно виражаються імпліцитні комунікативні інтенції адресанта. На основі сленгової синонімії будуються такі стилістичні фігури, як ампліфікація, градація, плеоназм. Молодіжний сленг репрезентує реалії сучасності та продукує майбутнє мови й етносу.

Ключові слова: молодіжний сленг, художній дискурс, лексичні синоніми, сленгова синонімія.

Сфера функціонування молодіжного сленгу не обмежується лише усним спілкуванням. Наразі відбувається активне введення усно-розмовних елементів у художній дискурс. Важливим аспектом функціонування молодіжного сленгу постає індивідуально-авторська словотворчість, спрямована на створення оригінальних образних структур, художньо-тропеїчних синтагм на семантичній основі жаргонної лексики [5, с. 264]. Дискурс художньої літератури відображає динаміку сучасних мовленнєвих процесів і виконує функцію поширення молодіжного сленгу, а іноді виступає його творцем. Потрапляючи в індивідуально-авторський світ, молодіжний сленг набуває художнього переосмислення, за яким стоять нові семантичні та естетичні цінності.

Постановка проблеми. Без сумніву, можна констатувати факт загальноструктурної інтенсифікації та демократизації мовного дискурсу. На такий динамізм розвитку одногослоно вказують усі лінгвісти, розглядаючи інноваційні процеси у мові: потужна хвиля запозичень, творення нових слів, реінкарнація значної кількості архаїзмів, історизмів, діалектних слів, експансія розмовного мовлення, особливо сленгу тощо. Концептуальною основою всіх перелічених тенденцій є прагнення до вільного, позбавленого тиску норм розвитку мовлення, зближення літературної та нелітературної форм мовлення, наближення до живомовної стихії. У змішуванні та зміщенні стильових пропорцій імпліцитно виявляється протест проти застарілих норм і спрямованість на створення нового зразка в мовленні — соціально-психологічний фактор еволюції мови [4, с. 23]. **Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Різні аспекти молодіжного сленгу досліджували як вітчизняні мовознавці (Ю. А. Василенко, К. В. Котелевець, С. А. Мартос, Л. І. Мацько, С. В. Пиркало, Л. О. Ставицька, О. О. Тараненко та ін.), так і зарубіжні (І. Р. Гальперін, Т. Г. Нікітіна, В. А. Хом'яков та ін.). Дослідження ведуться частіше на усно-розмовному фактичному матеріалі, зокрема, вивчаються регіональні особливості молодіжного сленгу, наприклад, С. А. Мартос досліджує молодіжний сленг у мовленнєвій структурі міста Херсона, Т. М. Миколенко — на матеріалі усного мовлення тернопільців. Багато досліджень відбувається на основі матеріалів усного і писемного анкетування / опитування або спираючись на поодинокі словники сленгу. Синонімія у структурі молодіжного сленгу (на матеріалі сучасного художнього дискурсу) ще не була предметом спеціального соціолінгвістичного дослідження. Це вказує на **актуальність** теми цієї розвідки.